

schuldigend op de borst, zeggend: „Cette vieille carcasse!” Van 1878 dateert de herinnering die Willem Kloos in 1937 in *De Nieuwe Gids* publiceerde (hij zegt daarin dat hij zelf toen nog geen negentien was) hoe hij Multatuli voor het eerst zag op zo'n spreekavond:

„Lang bleef ik toen in spanning, want Multatuli liet zich nog al wachten... Maar eindelijk zag ik toch achter de estrade, waarop hij spreken zou moeten, een wit hoofd verschijnen, dat langzaam hooger kwam totdat op 't laatst een onopvallend lijkende schrale man, die hij zelf was, met een klein sprongetje op den houten vloer kwam te staan. Hij liep niet dadelijk naar voren, neen, met de hand op de borst bleef hij staan en zachtjes kuchte hij even en dronk een slok water uit een glas dat daar op een klein tafeltje stond en liep toen rad naar den voorgrond, waar hij een moment met het hoofd naar het publiek knikte en met een niet sterk maar toch tamelijk goed tot de zaal doordringend, schoon soms een beetje scherp-schel wordend stemgeluid te spreken of liever te praten begon, terwijl hij daaronderdoor geregeld zijn armen en beenen en ook zijn kop bewoog. Om de waarheid te zeggen was ik een beetje teleurgesteld: ik had verwacht een kranige verschijning voor mij te zullen krijgen die zich harmonisch bewegend belangrijke dingen zou zeggen, die ik nog niet wist en die mij dus interesseeren zouden kunnen, maar ik kreeg doordat ik naïefweg zijn oogenschijnlijk vlotgestelde en mij bekorende werken had gelezen, uit den mond van den door mij vereerden schrijver niets anders te hooren dan wat ik reeds kende. En de mij diepst-in, een beetje weemoedig makende indruk, dien ik tenslotte van al dat snelle babbelen, door mijn idool, had overgehouden was: Multatuli moge een groot schrijver zijn; want dat zal hij voor mij blijven, maar een redenaar, zooals b.v. Cicero (wiens *Oratio pro Milone* ik in dien tijd juist bezig was aandachtig te bestudeeren) is hij in geen enkel opzicht, neen, alleen maar kon ik hem vinden een over alles te vluchtig heenlopend causeur... Ik ging hem eigenlijk sindsdien als een armen sukkel zien die zich nog goed, dus krachtig trachtte voor te doen, en die bij sommige passage's nog zijn arm in de lucht stak, nadat hij met een voet op den vloer had gestampt, maar die door dit en nog enkele andere uiterlijke manœuvres méér den indruk op mij maakte van een primitief geoefend akteur uit de oude school, dan een wezenlijk redenaar te zijn. Ik zie b.v. nog duidelijk voor mij, hoe hij midden in zijn radde speech even stil gaande staan, — hij had eerst onder zijn praten, zijn heel druk, als gejaagd doend, babbelen, een beetje driftigjes heen en weer geloopt in evenwijdige lijn met de voorste rij van het publiek, hoe hij, herhaal ik, rust houdend, plotsling zijn rechterknie naar den planken vloer nederboog en toen zijn saamgevouwen handen naar omhoog in de lucht